

Magyar Királyné Vize

Levéltári Mozaik

Szerző: Szima Viktória

2026.03.20.

MNL Fejér Vármegyei Levéltára

A Magyar Királyné Vize (Aqua reginae Hungariae, Queen's of Hungary's Water, Hungary Water, Eau de la reine de Hongrie) elnevezés nem ismeretlen a parfümök kedvelői számára. A szer a középkori és kora újkori Európa egyik leghíresebb panaceája, avagy csodaszere volt: használták illatszerként, kozmetikumként és orvossággként (eredetileg köszvényre).

A szert nem szabad összekeverni sem az aranyat feloldó Aqua Regia (másként Aqua Regis, magyarul „Királyvíz”, „Arany Választó-Víz”), sem pedig az emésztést javító Aqua Carminativa Regia („Királyi szeleket hajtó víz”) nevű szerrel.

A királyvíz „egy rész tömény salétromsav és három rész tömény sósav keveréke; az egyetlen folyadék, amely az aranyat és a platinát is oldja”. A nevét pontosan azért kapta, mivel képes a „fémek királyát”, az aranyat, illetve az úgynevezett platinafémeket feloldani.

Az Aqua Carminativa Regia nevű kompozitát (összetett gyógyszer) magyarul gyakran Bakvéreként emlegették. Ez az orvosság nem parfüm volt, hanem belsőleges szer és „agyvelőtisztító” és „szélhajtóvíz” néven is ismeretes volt. A vöröses színű összetett orvosság nevével ellentétben nem víz (Aqua) volt, mivel alkoholt, cukrot és karmazsintetűt (másként bíbortetű) és illóolajat (narancshéj, édeskömény, fodormenta) tartalmazott, lényegében likőrként is felfogható. Létezett egy egyszerűbb változata is, amely az Aqua Carminativa Communis elnevezést kapta, a szer nem tartalmazott állati összetevőt, viszont kerülhetett bele római kamilla virágzat és fehérüröm („abszintüröm”) is.

A Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Vármegyei Levéltára őrizetében találhatóak meg a Czollner-Bánóczy gyógyszerész család iratai, közte Czollner Vince gyógyszerész recepteskönyvei. Czollner Vince Székesfehérvár második patikájának, az 1797-ben alapított Magyar Korona gyógyszertárnak 19. századi tulajdonosa volt, az apotéka a mai Városháztér 1. földszintjének bal sarkán helyezkedett el (a nemrég bezárt Pátria Kávéház és Étterem bár részében). Az 1864–1870 között készült receptkönyvben több változatban is felbukkan a vörös szeleket hajtó ital (33. p.), azonban a Magyar Királyné Vize nem bukkan fel a műben. Érdemes megjegyezni, hogy más típusú parfümfélék, így az Aqua Coloniensis (kölni, 4. p., 38. p., 50. p.), „Parfume” (parfüm, 37. p.) is. A latinnyelvű kötetet pdf formában elérhetik itt: <https://tinyurl.com/mnl-fvl-czollner>.

A Magyar Királyné Vize a hírnevét elsősorban Piast Erzsébet (Károly Róbert/I. Károly király felesége, Nagy Lajos anyja) alapozta meg, aki köszvényes tüneteire kapta a csodaszert 72 éves korában. A királynét a legenda szerint nem csupán kellemetlen fájdalmaitól, hanem ráncaitól is megszabadította és víg kedélyét is visszaadta. Többféle história is fennmaradt a történetről: az egyik szerint egy remetétől kapta, a másik változatban az Úr angyalától. A legenda többek közt Sinai Miklós „Polgári Lexikon” című művében maradt fent. Sinai Joannes Praevotius pádovai orvos Opera Medica című műveiből idézi a csodaszert leírását, melyet

az orvos 1606-ban amúgy egy ciprusi barátjának régi könyvéből írt ki. A szövegben a királynő saját szavaival meséli el a történetet:

„Én Er'sebet, Magyarok Királynéja, midőnn 72 esztendő korombann, a kínos köszvénybenn fetrengenék, és ezzel az alább megírt orvossággal esztendeig éledegélnék, a melyre engemet egy öreg Remete tanított volt, a kit soha többé, sem az előtt, sem azután nem láttam; tsakhamar jobbulásomat érzettem; úgyhogy minden tetemeimben megvidúltam, és mindenek előtt oly szépnek tetszettem, hogy engem a Lengyel Király feleségül kért magának; de őhöz mennem, az én Uram Jésus Kristushoz való szeretetem nem engedte, a kinek Angyalától vettem, a mint hiszem, ezt az orvosságot.”

A csodaszer állítólag enyhítette a fejfájást, a kéz- és lábfájdalmakat, segített a zúzódások felszívódásában, élénkítette a keringést és természetesen kezelte a köszvényes panaszokat bedörzsölőszerként és borogatásként. Belsőlegesen javította az emésztést – többek között az epeváladék kiválasztásának serkentésével, ha vízzel hígítva éhgyomorra, hetente egyszer vagy kétszer bevették. A hiedelem szerint védelmet nyújtott a fertőzésekkel szemben, javította a beteg hangulatát és meghosszabbította az életét is.

Magyary-Kossa Gyula kutatása szerint 1666-ban említik először „magyar királyné vize” nevű orvosságot a már említett Joannes Praevotius művének 1666. évi hannoveri kiadásában. Maga a rozmaringszesz megtalálható Villanova 1300. év körül keletkezett „Il suo distillato si conobbe sotto il nome di Acqua di Ungheria” című művében, így a tudós szerint Arnaldus de Villanovát tekinthetjük a Magyar Királyné Vize megalkotójának. Egy 1686-ból való adattal azt is alátámasztotta, hogy ekkor még nem volt közismert a termék: „Valami desztillátor [destillator quidam] azt kérte a bécsi egyetem orvosi karától [illetve az osztrák kormányzóságtól], hogy „valami” csúsz ellen való vizet, melynek Erzsébet magyar királyné nevét adta, árusíthasson s ennek hirdető céduláit a házak falán kiakaszthassa: ezt azonban határozottan [absolute] megtiltották neki.”

A csodaszernek többféle receptje ismert. Az összetett változatát Nicholas Culpeperhez köti a köztudat. Íme egy recept a víz összetett változatából, amelyet Uršula Ambrušová lelt meg: „Vég: 6 rész citromfüvet, 4 rész kamillát, 1 rész rozmaringot, 3 rész körömvirágot, 4 rész rózsaszirmot, 1 rész citromhéjat, 1 rész zsályát, 3 rész fekete nadálytövet, továbbá bort vagy almaecetet, valamint rózsavizet vagy varázsmogyoró-vizet. Elkészítés: tedd az összes füvet széles szájú edénybe, önts rá 3–4 ujjnyi ecetet, takard le könnyű kendővel, és tartsd meleg helyen 2–3 hétig. Ezután szűrd le, add hozzá fél csésze rózsavizet vagy varázsmogyoróvizet. Végül cseppents bele 1–2 csepp rózsa- vagy levendulaolajat. Tiszta edényekben tárold.”

John Pechey 1697-ben kiadott *A plain introduction to the art of physick [...]* című munkájában az egyszerű, kizárólag rozmaringot és borszeszt tartalmazó változatát találjuk: *Queen's of Hungaery's Water: Gather Rosmary Flowers, when they are at their best, and fill a Glass Cucurbit half full with them & pour on them sufficient quantity of Spirit of Wine, to infuse them, set the Cucurbit in a Bath, and joyning its Head and Receiver, lute close the Junctures, and give it digestive Fire for three days; then unlute them, and pour into the Cucurbit that which has bin destilled; refit you Limbeck, and increase the Fire strong enough to make the Liquor distil drop by drop, and when you have drawn about two thirds of it, put out the Fire; lett he Vessels cool, and unlute them. Keep the Water in a Viol well stopt.* (Forrás: John Pechey: *A plain introduction to the art of physick, containing the fundamentals, and necessary preliminaries to practice.* 1697, 377–378. p.)

A recept korhű fordítása: „A Magyar Királyné Vize: Gyűjts rozmaringvirágokat, mikor a legszebb állapotukban vannak, és tölts meg velük félig egy üveg lepárló lombikot, önts rájuk elegendő borszeszt, hogy kiáztassa őket. Helyezd a lepárlót vízfürdőbe, illeszd hozzá a fejet és a tartályt, a csatlakozásokat gondosan tömítsd el, majd adj neki enyhe, egyenletes meleget három napon keresztül, hogy az anyag lepárolódjon. Ezután bontsd ki a tömítéseket, és öntsd vissza a lepárló lombikba azt, amit lepárolt. Illeszd vissza a tartályt, majd növeld a hőt annyira, hogy a folyadék cseppről cseppre lepárolódjon. Amikor a mennyiség körülbelül kétharmadát már kinyerted, oltsd ki a tüzet, hagyd az edényeket kihűlni, majd bontsd fel őket. A kész vizet jól lezárt fiolában tartsd.”

Pechey receptjét bárki kipróbálhatja, aki megfelelő eszközökkel rendelkezik, nem csupán pálinkát érdemes otthon főzni, ha már megvan a szakértelmünk... Akár hiszünk a legendának, akár nem a rozmaring használatát érdemes fontolóra venni, legyen szó egy kis ételfűszerezésről vagy hajhagymáink rozmaringos termékekkel való ápolásáról.

A rozmaring évszázadokig szerepelt a hazai gyógyszerkincsben. A levéltár őrizetében található Torkos Justus János által írt *Taxa pharmaceutica Posoniensis* („pozsonyi taxa”) még Rozmarinnak nevezi (tehát g betű nélkül), a növény latinul a kötetben *Rorismarini*-ként bukkan fel. A gyógyszerárszabásban „rozmarin magot” (*Semen Rorismarini*, 12. p.), „rozmarin füvet” (*Herba Rorismarini*, 8. p.), „Tzukorral bévonyott Rozmarin”-t (*Confecta Rorismarini*, 26. p.), „rozmarin olajat” (*Oleum Rorismarini*, 35. p.) és Rozmarin Vizet (*Aqua Rorismarini*, 20. p.) találja. A Rozmarin Viz áll a legközelebb a Magyar Királyné Vizehez, azonban ez a szer nem tartalmazott alkoholt, így nem tekinthető parfümnek, csupán illatos víznek. A desztillált vizek eltarthatósági ideje az egyszerű (tehát nem illatosított) vizek esetében egy év volt a taxa szerint, amíg az illatosítottaké két-három év. Utóbbiakat évente újra és újra lepárolták vagy friss növényekkel felöntve újították meg őket. A gyógyszerész havonta ellenőrizte a gyógyvizeket, és az időnként a felszínükön megjelenő penésztől is megtisztította, hogy ne romoljanak, illetve savanyodjanak meg. A szeszes (boros, borszeszes) vizek viszont gond nélkül elálltak három évig is. Aki szeretné megtudni konyhában való pacsálás nélkül, hogy milyen lehetett a „gyógyparfüm”, erre is van lehetősége, csak vásárolja meg [Crabtree & Evelyn Hungary Water](#) nevű unisex parfümjét.

<i>Petrofelini</i>	•	•	<i>Petrefelyem Viz</i>
<i>Plantaginis</i>	•	•	<i>Uti fü Viz</i>
<i>Pomorum Borsdorff</i>	•	•	<i>Szagos Alma Viz</i>
<i>Portulacæ</i>	•	•	<i>Kövérc porczin Viz</i>
<i>Prunellæ</i>	•	•	<i>Torok fü Viz</i>
<i>Pulegii</i>	•	•	<i>Polé Viz</i>
<i>Quercus foliorum</i>	•	•	<i>Tserfa levél Viz</i>
<i>Roris majalis</i>	•	•	<i>Majusi harmat Viz</i>
<i>Rorismarini</i>	•	•	<i>Rozmarin Viz</i>
<i>Rosarum albarum</i>	•	•	<i>Fejér rósa Viz</i>
<i>rubrarum</i>	•	•	<i>Veres rósa Viz</i>
<i>Rubi Idæi</i>	•	•	<i>Málna Viz</i>
<i>Ruthæ</i>	•	•	<i>Ruta Viz</i>
<i>Saiviæ</i>	•	•	<i>Sálya Viz</i>
<i>Sambuci</i>	•	•	<i>Bodza virág Viz</i>

[További képek](#)

Felhasznált irodalom:

- A magyar nyelv értelmező szótára
- Alberti Andor: A kézieladás gyógyszerei.
- Ambrušová, Uršula: Healing in the Changes of Time – Aqua Reginae Hungarie
- Magyar Katolikus Lexikon
- Magyar László András: Magyar vonatkozású nevek a régi nemzetközi orvosi-gyógyszerési szókincsben
- Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek III.
- Pechey, John: A plain introduction to the art of physick, containing the fundamentals, and necessary preliminaries to practice
- Tolnai Vilmos: A Magyar Királyné Vize
- Torkos Justus János: *Taxa pharmaceutica Posoniensis*

Utolsó frissítés: 2026.03.20.

[Megosztás](#)

[Nyomtatóbarát változat](#)

[küldés e-mailben](#)

ÚJ HOZZÁSZÓLÁS

Saját név

[MNLadmin60116](#)

Tárgy

Hozzászólás *

MAGYAR
NEMZETI
LEVÉLTÁR

Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Vármegyei Levéltára

Cím: 8000 Székesfehérvár, Szent István tér 2-3.

E-mail cím: fvl@mnl.gov.hu

Telefonszám: +36 22 313 052, +36 22 312 123

Hivatali kapu azonosító: MNLFML

KRID: 253813110

Hivatali kapu - Központi Érkeztetési rendszer (KÉR) azonosító: MNL FML

KRID: 113809158